

6

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН

www.yuz.uz

f yuz.uznews

yuz_official

yuz_uz_news

yuz.uz_news

ИЛМНИ ҲИКМАТ, ЭЪТИҚОДНИ АХЛОҚ, ҲУҚУҚНИ МАСЪУЛИЯТ БИЛАН УЙҒУНЛАШТИРГАН АЛЛОМА

Ҳаким Термизий таваллудининг 1200 йиллигига

Музаффархон ЖОНИЕВ,
Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази директори,
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори

Кейинги йилларда янги Ўзбекистонда диний-маърифий соҳада амалга оширилаётган кенг қўлмалли ислохотлар халқимизнинг тарихий хотирасини тиклаш, буюк алломаларимизнинг муборак номларини улуғлаш, улар қолдирган бой илмий меросни чуқур тадқиқ этиш ва жаҳон жамоатчилигига етказишга хизмат қилмоқда. Бу эзгу ишлар ўтмишни хотирлаш билангина чекланмай, миллий ўзлиқни англаш, ёшларни соғлом эътиқод ва теран тафаккур руҳида тарбиялаш, илм-маърифатга асосланган жамиятнинг шакллантиришдек улуғ мақсадларга қаратилган.

Президентимизнинг 2026 йил 24 июлдаги “Буюк ватандошимиз, ҳадис ва тасаввуф илмининг етук намоёндаси Ҳаким Термизий таваллудининг 1200 йиллигини кенг нишонлаш тўғрисида”ги қарори ана шу эзлик ислохотларнинг мантикий давоми бўлди.

Мазкур тарихий ҳужжатда Ҳаким Термизийнинг ибратли ҳаёт йўли, исломий тафаккур тараққиётига қўшган муносиб ҳиссаси ва бой илмий-маънавий меросини миллий ҳамда халқаро миқёсда чуқур ўрганиш ва кенг тарғиб этиш бўйича муҳим вазифалар белгиланди.

Ушбу қарор қабул қилиниши арафасида мамлакатимизда яна бир йирик маърифий воқеа юз берди. 2026 йил 7-11 июль кунлари Тошкент, Самарқанд ва Термиз шаҳарларида “Ислом цивилизацияси I Халқаро форуми: тинчлик, бағрикенглик ва илм-маърифат йўли” ташкил этилди. Форум ислом цивилизациясининг илм-фан, маданият ва маънавий тараққиётга қўшган ҳиссасини намоён этиш, унинг инсонпарварлик ва маърифатпарварлик моҳиятини жаҳонга етказишга қаратилди. Анжуманда дунёнинг ўнлаб мамлакатларидан давлат ва жамоат арбоблари, вазиirlар, муфтийлар, олимлар, тадқиқотчилар ҳамда халқаро ташкилотлар вакиллари иштирок этиди.

Форумнинг муҳим таркибий қисми сифатида Термиз шаҳрида “Термиз ҳадис мактаби: алломалар мероси ва замонавий тадқиқотлар” мавзусидаги IV халқаро конференция бўлиб ўтди. Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси маркази, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази ва ICESCO

Шу маънода, давлатимиз раҳбарининг Ҳаким Термизий таваллудининг 1200 йиллигини кенг нишонлаш тўғрисидаги қарори Термизда янраган илмий фикрлар, маърифий

ташабуслар ва халқаро ҳамкорлик гоёларининг амалий давоми бўлди дейиш мумкин. Мусулмон оламининг йирик мутафаккири Абу Абдуллох Муҳаммад ибн Али ибн Ҳасан

диний илмларни пухта ўрганишга киришиб, кейинчалик тафсир, ҳадис, фикҳ ва тасаввуф билан бирга астрономия, тиббиёт ва математика каби фанларга ҳам қизиққан.

Диний ва дунёвий билимларни уйғун ўрлаштириш унда юксак таҳлил қобилиятини шакллантирди. У ҳар бир масаланинг ташқи кўриниши билангина чекланмасдан, унинг моҳияти, сабаби ва ҳикматини англашга

Шу нуктаи назардан, Ҳаким Термизийнинг ислом ҳикмат назарияси кўринишида намоён бўлган ислом фалсафасининг илк даргаларидан бири деб баҳолаш мумкин. Унинг илмий услубида нақл ва ақл, эътиқод ва тафаккур, илм ва маънавий тажриба бир-бирини тўлдириб туради.

Ҳаким Термизийнинг туғилган ва вафот этган саналари аниқ қайд қилинган ишончли манба ҳозиргача учрамаган. Қатор тадқиқотларда унинг 932 йилда вафот этгани кўрсатилади. Таваллуд санаси бўйича эса дунё олимларининг тарихшунослик ва манбашунослик нуктаи назаридан ўтказган қиёсий таҳлиллар аллома 820-830 йиллар оралиғида туғилгани кўрсатади.

Олим меросининг йирик тадқиқотчиларидан Бернд Радтке ва Жон Ҳейн: “Ҳаким Термизий ҳижрий 205-215, милодий 820-830 йиллар орасида туғилган”, деган хулосага келган. Шу илмий хулосалардан келиб чиқиб, 2026 йилда Ҳаким Термизий таваллудининг 1200 йиллигини нишонлаш тарихий ва манбашунослик жиҳатидан асосланган муҳим қарор ҳисобланади.

Президентимиз қароридан назарда тутилган вазифалар кенг қамровли бўлса-да, уларнинг барчасини ягона мақсад — Ҳаким Термизий меросини тизимли тадқиқ этиш, халқимизга яқинлаштириш ва халқаро илмий муомалага кенг олиб кириш гоёси бирлаштириб туради.

Аввало, 2026 йил ноябрь ойида Термиз шаҳрида “Ҳаким Термизий илмий-маънавий меросининг бугунги кундаги аҳамияти” мавзусида халқаро конференция ўтказилиши белгиланди. Унда аллома меросининг ҳадисшунослик, тасаввуф, тафсир, ахлоқ, руҳият ва ислом тафаккури тараққиётидаги ўрни замонавий илмий ёндашувлар асосида муҳокама қилинади.

Қарорнинг энг муҳим йўналишларидан яна бири — Ҳаким Термизийнинг “Наводир ул-усул” ва “Бахрут-тафсир” асарлари ҳамда аллома меросига оид бошқа манбаларнинг ўзбек ва хорижий тиллардаги илмий-изоҳли академик таржималарини тайёрлаш ва нашр этишдир.

Бу вазифа оддий таржимадан анча кенг мазмунга эга. Бунинг учун дунё фондларида сақланаётган қўлёзма нусхаларини аниқлаш, уларни қиёсий ўрганиш, илмий-танқидий матнларни тайёрлаш, мураккаб истилоҳ ва тушунчаларни шарҳлаш талаб этилади. Натижада Ҳаким Термизийнинг асарлари нафақат мутахассисларга, балки талабалар, ёш тадқиқотчилар ва кенг китобхонлар оммасига ҳам етиб боради.

“ Ҳаким Термизий инсонни фақат ташқи хатти-ҳаракатлари асосида эмас, балки қалби, нияти, тафаккури ва руҳий олами билан яхлит ҳолда ўрганган. Шу жиҳатдан унинг илмий мероси ислом тафаккурида ҳикмат, ахлоқ, руҳият ва маърифат масалаларини бир тизимда тадқиқ этган ноёб илмий мактабдир.

Шунингдек, аллома илмий меросига мансуб қўлёзмалар, қадимий китоблар ва бошқа маданий бойликлари тадқиқ этиш, реставрация қилиш ҳамда муносиб сақлаш бўйича вазифалар белгиланди. Фанлар академияси, Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси маркази, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази ва Маданий мерос агентлигининг бу йўналишдаги ҳамкорлиги миллий қўлёзмашунослигимиз тараққиётига янги сурат бағишлайди.

Ҳаким Термизий меросини ўрганиш фақат академик доиралар вазифаси эмас. Унда илгари сурилган илм, ахлоқ, қалб поклиги, ҳалоллик, сабр, шукроналик ва инсонпарварлик гоёлари ёш авлод тарбияси учун муҳим аҳамиятга эга.

Қарорда термизий алломаларнинг бағрикенглик, инсонпарварлик ва маънавий покликка доир гоёларини ўрганиш ва оммалаштириш, термизийшуносликка оид тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш мақсадида давлат ижтимоий буюртмаларини эълон қилиб бориш тавсия этилди.

Диний таълим муассасалари талабалари ўртасида “Ҳаким Термизий асарлари билим-дон” танловини ўтказиш белгилангани ҳам алоҳида аҳамиятга эга. Бу танлов ёшларни аллома асарларини бевосита мутолаа қилиш, улардаги гоёларни англаш ва замонавий ҳаёт билан боғлаб таҳлил этишга ундайди.

Бугунги мураккаб ахборот муҳитида ёшлар аждодларимизнинг соф илмий меросини қанчаллик пухта билса, диний тушунчаларни бузиб талқин қилувчи сохта даъватлар ва ёт гоёларга қарши шуналича мустаҳкам маънавий иммунитетга эга бўлади.

Қарорда Ҳаким Термизий ёдгорлик мажмуаси ва унга туташ ҳудудларни ободонлаштириш, уни замонавий маърифат ва зиёрат масканига айлантириш вазифаси ҳам белгиланди.

Бу ёндашув тарихий обидани таъмирлаш билангина чекланмайди. Мажмуада алломанинг ҳаёти ва илмий меросини акс эттирувчи замонавий экспозициялар, рақамли ахборот тизимлари, турли тиллардаги аудио ва видео-материаллар, электрон кутубхона ҳамда интерактив таълим воситаларини жорий этиш имконини беради.

Натижада Ҳаким Термизий мажмуаси табаррук зиёратгоҳ бўлиш билан бирга маҳалли ва хорижий сайёҳлар, олимлар, талаба-

яратиш ҳам назарда тутилган. Ҳаким Термизий хотирасига бағишланган халқаро кураш турнирини “Мардлар майдони” шиори остида юқори савияда ўтказиш ва унинг халқаро бредини шакллантириш ҳам маънавий мерос билан миллий спортни уйғунлаштиради.

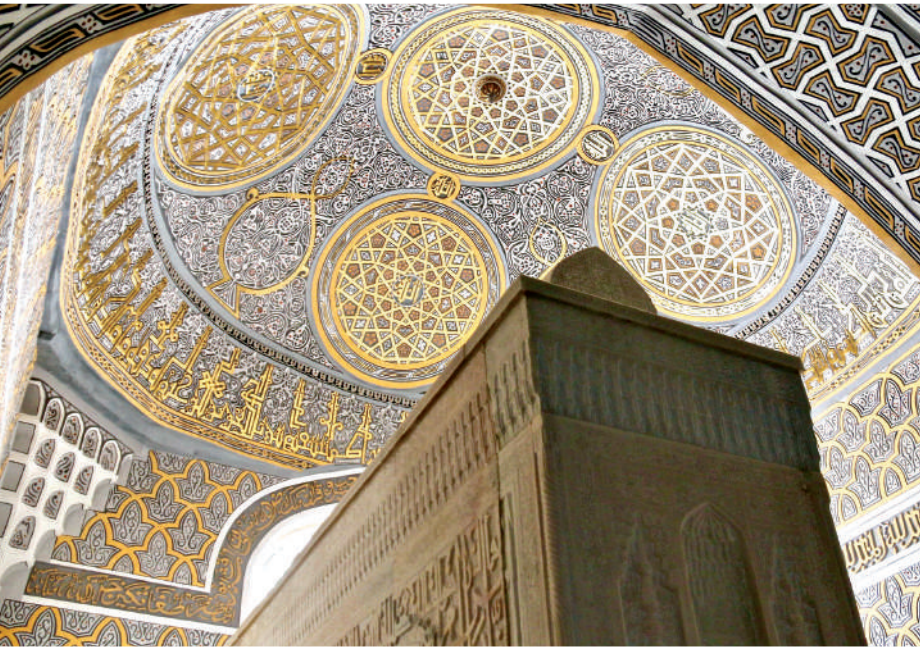
Сўнгги йилларда Ўзбекистон буюк алломалар меросини халқаро майдонларда тақдим этиш орқали ўзига хос маърифий дипломатияни амалга оширмоқда. Имом Бухорий, Имом Термизий, Имом Мотуридий ва Ҳаким Термизий асарларидаги тинчлик, адолат, бағрикенглик ва инсонпарварлик гоёлари нафақат мусулмон олами, балки бутун инсоният учун умумий маънавий бойликдир.

Таъкидлаганимиздек, яқинда ўтказилган Ислом цивилизацияси I Халқаро форуми ҳам Ўзбекистоннинг ана шу маънавий-илмий миссиясини яққол намоён этди. Форум иштирокчилари мамлакатимизнинг ислом илм-фани, маданияти ва маърифатининг қадимий бешикларидан бири сифатида гуманитар ҳамкорлик ва цивилизациялар ўртасидаги мулоқотдаги мавқеи мустаҳкамланиб бораётганини эътироф этди.

Ҳаким Термизий таваллудининг 1200 йиллигини халқаро миқёсда нишонлаш эса бу жараённинг навбатдаги муҳим босқичи бўлади. Аллома меросидаги қалб поклиги, илм ва амал уйғунлиги, инсонпарварлик, мўътадиллик ва маънавий масъулият гоёлари Ўзбекистоннинг жаҳонга йўллаётган маърифат даъвати билан ҳамоҳангдир.

Муҳаддиснинг илмий-маънавий мероси тарих саҳифаларида қолиб кетган нодир ёдгорлик эмас. У ҳар бир даврда инсонни ўз қалбига назар солишга, илмни ҳикмат, эътиқодни ахлоқ, ҳуқуқни масъулият билан уйғунлаштиришга қақирувчи ҳаётбахш манбадир.

Президентимизнинг ушбу қарори аллома таваллудининг 1200 йиллигини нишонлаш билан бирга термизийшуносликнинг узоқ муддатли тараққиёти учун мустаҳкам пойдевор яратди. Асарларнинг академик нашрлари, қўлёзмаларнинг тадқиқ ва реставрация қилиниши, халқаро конференциялар, ёш олимларни қўллаб-қувватлаш, зиёратгоҳни замонавий маърифат масканига айлантириш каби вазифалар бир-бирини тўлдирувчи ягона илмий-маърифий дастурни ташкил этади.

лар ва ёшлар учун халқаро илмий-маърифий марказга айланади. Бу эса Термизни жаҳон ислом цивилизациясининг қадимий илм марказларидан бири сифатида кенг тарғиб этишга хизмат қилади.

Қарорда “Термизий ҳикматлари” рукни остида кўрсатувлар, эшиттиришлар ва инфографикалар тайёрлаш, аллома таваллудининг 1200 йиллигига бағишланган эсдалик буюмлар, почта маркалари ва тақвимлар

Буюк алломанинг 1200 йиллик юбилейини кенг нишонлаш Термиз заминининг жаҳон илм-фани ва ислом цивилизацияси ривожига қўшган улкан ҳиссасини яна бир бор намоён этади. Энг муҳими, бу тарихий қарор халқимизни Ҳаким Термизий қолдирган ҳикмат ва маърифат зиёсидан янада кенг баҳраманд этиб, келажак авлодларни буюк аждодларга муносиб ворис бўлиб яшашга ундайди.

ГАЗЕТАДАГИ МАТЕРИАЛЛАРНИ ЛОТИН ЁЗУВИГА АСОСЛАНГАН ЎЗБЕК АЛИФБОСИДА УҚИШ УЧУН МАЗКУР QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ.